

KABUDAYAN PANGANGGENING SUSUK WONTEN ING MASARAKAT KECAMATAN NGLEGOK, KABUPATEN BLITAR

**Satya Ardi Yudha
12205244034**

SARINING PANALITEN

Panaliten menika gadhah ancas (1) kangge mangretosi kalangan masarakat menapa kemawon ingkang ngangge susuk, (2) kangge mangretosi kadospundi *proses* mlebetipun susuk dhumateng tiyang ingkang ngangge, (3) kangge mangretosi menapa kemawon *pantangan* tumrap tiyang ingkang ngangge susuk, (4) kangge mangretosi paedah susuk tumrap tiyang ingkang ngangge (5) kangge mangretosi pamanggih masarakat Kecamatan Nglegok, Kabupaten Blitar bab kawontenanipun susuk.

Panaliten menika kalebet jinis panaliten *deskriptif kualitatif*. Caranipun ngempalaken data mawi cara *penelitian berperanserta, wawancara mendalam, saha dokumentasi*. Pirantining kangge ngempalaken *data* ngginakaken *camera, hp, saha catetan lapangan*. Manawi cara anggenipun ngesahaken *data* ngginakaken *triangulasi metode saha triangulasi sumber*. Lajeng anggenipun nganalisis *data* ngginakaken *analisis induktif*.

Asiling panaliten menika nedahaken bilih (1) kalangan ingkang ngangge susuk menika sadaya kalangan, saking kalangan andhap dumugi kalangan inggil, (2) prosesi mlebeting susuk menika ngangge ubarampe sekar telon wangi saha japa mantra tartamtu ananging prosesipun mlebet boten saged dipunpenggalih kanthi *akal sehat*, prosesi menika kaperang dados tiga: (a) *prosesi* saderengipun pasang susuk, (b) *prosesi* nalika pasang susuk, (c) *prosesi* sasampunipun pasang susuk (3) *pantangan* panganggening susuk wonten sakawan werni : (a) *pantangan* sadanguning tigang dinten, (b) *pantangan* sadanguning satunggal minggu, (c) *pantangan* sadanguning gesang, (d) boten wonten *pantangan*, (4) paedah susuk wonten tiga wonten ing panaliten menika, inggih menika: (a) paedah susuk minangka *pengobatan*, (b) paedah susuk minangka tambahing kekiyatan, (c) paedah susuk minangka pengasihian, (5) pamanggih masarakat menika kapendhet saking gangsal *golongan*, inggih menika : (a) tokoh agami Islam, (b) tokoh agami Kristen, (c) tokoh agami Katholik, (d) *budayawan*, (e) masarakat pangangge susuk piyambak.

Pamijining Tembung: susuk, *prosesi, pantangan*

SUSUK AS A CULTURE IN NGLEGOK DISTRICT, BLITAR

ABSTRACT

The purpose of this research are: (1) to know the community that using *susuk*, (2) to find out how *susuk* can entry to the body of the person who uses *susuk*, (3) to determine the restrictions for people who uses *susuk* (4) to determine the

benefits for people who uses *susuk* (5) to determine public opinion of Nglegok Subdistrict, Blitar regency about *susuk*.

This is a descriptive qualitative research. The data collection technique was done by research of participate, in-depth interviews, and documentation. Device to collect data is camera, *hp*, and field notes. The data was validated by a triangulation method and triangulation of sources, while the data analysis was done through the analysis inductive technique.

The results of the research are: (1) people who uses *susuk* are from every age, (2) the procession for entry *susuk* is using *ubarampe*, *sekar telon wangi* and using magic formula but this process could not to think of common sense. The procession was divided into three parts: (a) procession before put in *susuk*, (b) the procession when put in *susuk*, (c) the procession after put in *susuk*. (3) Prohibition for use *susuk* are four types: (a) prohibition for three days, (b) prohibition for a week, (c) prohibition for the longest of life, (d) there is no prohibition. (4) The benefits of *susuk* are: (a) for a treatment, (b) for strength, (c) for affection, (5) public opinion are taken from five categories: (a) Religious leader of Islam, (b) Religious leader of Christian, (c) religious leader of Catholic, (d) cultural, (e) community of *susuk*.

Keywords : *susuk*, procession, prohibition

A. Dhasaring Panaliten

Kabudayaan inggih menika salah satunggaling warisan saking leluhur ingkang dipunginakaken wonten ing pagesangan samenika. Kabudayaan menika sampun turun temurun saking wekdal satunggal dhumateng wekdal salajengipun. Salah satunggaling kabudayaan ingkang wonten ing pagesangan inggih menika kabudayaan bab *mistik*. *Mistik* menika perkawis ingkang boten saged dipungayuh kaliyan penggalih manungsa ananging kahanipun wonten saha nyata (Yana, 2012: 25). *Mistik* menika saged maneka warna wujudipun saged wujud roh lembut ingkang mapan ing sadengah papan, saged awujud papan ingkang wingit, jimat, *sihir*, saha *ilmu hitam*. Salah satunggaling kabudayaan *mistik* ingkang misuwur saking jaman rumiyin dumugi samenika inggih menika susuk.

Susuk kalebet kabudayaan amargi perkawis menika sejatosipun sampun

wonten katindakaken saking jaman rumiyin, ananging kawontenan susuk menika boten saged katingal langsung kanthi permana. Susuk menika wonten paedahipun, ingkang sapisan tiyang ingkang ngangge susuk menika kekiyatanipun saged nambah, paedah salajengipun saged nambah pamoripun, tuladhanipun kangge tiyang ingkang remen *dolanan asmara* supados lawan jenis saged langkung tresna saha susuk menika minangka piranti usada kangge tiyang ingkang gerah.

Ing bab menika susuk limrah dipunangge dening masarakat Kecamatan Nglegok, Kabupaten Blitar. Kangge nyengkuyung sadaya padamelanipun menika, saking kalangan tartamtu nalika nindakaken padamelanipun boten namung ngangge kekiyatanipun pribadi ananging ugi ngangge pambiyantu kekiyatan sanes, tuladhanipun ngangge susuk menika. Susuk ing Kecamatan Nglegok, Kabupaten

Blitar maneka warna jinisipun, ananging saben-saben susuk wonten pantanganipun piyambak. Pantangan menika kedah dipunugemi dening tiyang ingkang ngangge susuk. Susuk menika mlebet dhateng badan kanthi lantaran tiyang ingkang gadhah kekiyatan saha ngelmu bab susuk. Tiyang ingkang nglebetaken susuk menika ngangge japa mantra tartamtu, satemah boten saben tiyang saged nglebetaken susuk.

Adhedhasar andharan ing nginggil gayut kaliyan susuk ing Kecamatan Nglegok, Kabupaten Blitar, susuk menika wonten keunikan piyambak amargi perkawis menika saged nambah kekiyatan gayut kaliyan *sugesti* tumrap tiyang ingkang ngangge. Penelitian menika ugi ngandharaken pamanggih masarakat ngengingi kawontenan susuk saking mapinten-pinten kalangan, tuladhanipun *tokoh* agama saking agami Islam, Kristen saha Katolik, lajeng tiyang ingkang ngangge susuk piyambak, saha tiyang ingkang *berpendidikan* tuladhanipun *budayawan*.

Adhedhasar dhasaring panaliten wonten nginggil pramila saged kapendhet wosing prakawis. Wosing prakawis wonten panaliten menika antawisipun kados makaten.

1. Kalangan masarakat menapa kemawon ingkang ngangge susuk?
2. Kados pundi *proses* mlebetipun susuk dhumateng tiyang ingkang ngangge?
3. Menapa kemawon *pantangan* tumrap tiyang ingkang ngangge susuk?
4. Menapa kemawon paedah susuk tumrap tiyang ingkang ngginakaken?

5. Kadospundi pamanggih masarakat Kecamatan Nglegok, Kabupaten Blitar bab kawontenanipun susuk?

Gegaran Teori

1. Pangretosan Kabudayan

Miturut Koentjaraningrat (1990: 181), kabudayan menika saking tembung *Sanskerta* inggih menika “*buddhayah*” wujud saking tembung jamak “*buddhi*” ingkang tegesipun “*akal utawi budi*”. Dados kabudayan menika sadaya akal utawi budi saking manungsa ingkang dipunlampahi kanthi turun temurun. Perkawis kasebut ugi dipunsengkuyung dening teorinipun Koentjaraningrat (2009: 144), ingkang ngandharaken bilih kabudayan inggih menika sadaya *gagasan, tindakan, saha asiling karya* manungsa ingkang kaginakaken kangge pasinaon wonten ing pagesangan masarakat saha dipundadosaken pandom pagesangan.

2. Pangretosan Folklor

Folklor menika salah satunggaling kabudayan ingkang kathah dados *objek* panaliten. Miturut Endraswara (2006: 58), *folklor* saking kalih tembung inggih menika saking tembung “*folk*” tegesipun rakyat saha “*lore*” ingkang tegesipun tradhisi. Dados *folklor* menika satunggaling wujud saking tradhisi rakyat ingkang dipunsebaraken kanthi gethok tular. Miturut Dundes lumantar Danandjaja (1986: 1) ngandharaken bilih *folk* inggih menika saperangan tiyang ingkang gadhah titikan gayut kaliyan titikan *pengenal* kadosta *fisik, sosial*, saha kabudayan satemah saged mbedakaken klompok satunggal saha klompok sanesipun.

3. Pangretosan Susuk

Wonten ing bab menika tembung susuk saged dados mapinten-pintem teges. Teges ingkang sapisan susuk minangka balen nalika dol tinuku, lajeng susuk minangka kondhe kangge sindhen, lajeng susuk ingkang kalebet samubarang *mistik* ingkang mlebet dhumateng badan. Miturut Endraswara (2006: 111), “*magis artinya sebuah kekuatan superinderawati (gaib). Mereka mempunyai kemampuan supranatural*”. Saking andharan kalawau bilih susuk menika gadhah kekiyatan *supranatural* tumrap tiyang ingkang ngangge. Bab menika ugi dipunsengkuyung dening Poerwadarminta (1939: 576), ngandharaken bilih susuk inggih menika satunggaling perangan kadosta emas ingkang mlebet dhateng badan sarana kangge mantra utawi japa ingkang paedahipun saged paring doya tartamtu. Ancas susuk menika kangge nambah kekiyatan saha nambah langkung bagus. Ing kasunyatanipun boten namung bagus kemawon tumrap tiyang jaler ananging susuk manawi kangge tiyang estri saged langkung ayu.

B. Cara Panaliten

Panaliten Kabudayan Panganggening Susuk Wonten ing Masarakat Kecamatan Nglegok, Kabupaten Blitar menika salah satunggaling panaliten ingkang ngginakaken metode panaliten *deskriptif kualitatif*. Miturut Bogdan saha Taylor wonten ing (Moleong, 2011: 4), panaliten *kualitatif* inggih menika metode panaliten ingkang ngasilaken *data deskriptif*, wonten ing panaliten menika ngandharaken

asiling data saking susuk ingkang dipuntliti kanthi cara *apa adanya* inggih menika boten ngewahi wujudipun susuk saking wiwit panaliten dumugi pungkasan panaliten.

Panaliten menika mapan wonten ing Kecamatan Nglegok, Kabupaten Blitar ingkang mapan wonten ing sisih kidulipun argo Kelud. Panaliten menika wekdalipun boten wonten paugeranipun. Nalika ngawontenaken panaliten, panaliti sowan dhateng dalemipun sadaya *informan* satunggal baka satunggal ingkang dados *objek* panaliten. *Data* panaliten menika dipunpendhet saking *wawancara narasumber* mawi cara *pengamatan berperanserta saha dokumentasi*. Sumbering *data* ingkang dipuntliti inggih menika masarakat ingkang ngangge susuk saha dhukun susuk.

Cara manggihaken *informan* wonten ing panaliten menika mawi cara *purposive sample* utawi *sampel bertujuan*. Miturut Arikunto (1985: 98) ngandharaken bilih “*sampel bertujuan dilakukan dengan cara mengambil subjek bukan didasarkan atas strata, random atau daerah tetapi didasarkan atas adanya tujuan tertentu*”. Piranti pambiyantu ngempalaken *data* mawi *kamera* ingkang awujud *handphone* utawi *camera digital* minangka kangge mendhet gambar, kertas cathetan kangge nyathet manawi wonten perkawis-perkawis ingkang wigatos, saha piranti kangge ngrekam pacelathon *wawancara* ingkang awujud *handphone* utawi *tape recorder*.

Caranipun ngempalaken data wonten ing panaliten menika ginakaken cara *pengamatan*

berperanserta, wawancara mendalam, saha dokumentasi. Cara ngesahaken *data* wonten panaliten menika ginakaken *metode triangulasi*. Miturut Moleong (2011: 330), ngandharaken bilih *triangulasi* inggih menika cara utawi *teknik* ngesahaken *data* saperlu kangge ngecek utawi nandhingaken satunggaling *data* saha *data* sanesipun. Wonten ing panaliten menika ngempalaken *data* mawi *triangulasi metode* saha *triangulasi sumber*. Cara nganalisis *data* wonten ing panaliten menika ginakaken *analisis induktif*. *Analisis induktif* menika satunggaling penalaran utawi pamanggih salebeting panaliten (Endraswara, 2006: 30). Andharan kasebut ugi kadhukung dening Muhadjir (2000: 176), ngandharaken bilih *analisis data induktif* inggih menika *analisis data spesifik* saking lapangan ingkang dipundadosaken *unit-unit* salajengipun dipun-*kategori*-aken.

C. Asiling Panaliten Saha Pirembagan

Asiling panaliten adhedhasar saking *panelitian berperanserta, wawancara mendalam* kaliyan dhukun susuk, pangangge susuk, saha masarakat *umum* saha *dokumentasi*.

1. Wujuding Susuk

a. Susuk Emas

Wujud susuk emas menika arupi jarum. Kangge angsal susuk menika kedah mundhut wonten ing satunggaling *toko emas*. Wonten ing Kecamatan Nglegok menika wonten *toko emas* ananging boten nyamektakaken emas kangge susuk. Awit saking menika nalika badhe mundhut emas kangge susuk kedah

pados *toko emas* ingkang nyamektakaken.

b. Susuk Intan

Cara angsal susuk kasebut wonten ing *toko emas* ingkang sami kaliyan susuk emas wonten ing inggil. Susuk *intan* menika wonten kalih jinis, ingkang bedakaken menika reginipun. Saya awis saya sae *kualitas* saking intanipun. Nalika wonten ing *toko emas* menika, panaliti boten saged mirsani *intan* ingkang sanes amargi *intan* ingkang sanes menika dados perkawis ingkang wigatos, boten *sembarang* tiyang saged nyuwun *intan* ingkang sae.

c. Susuk Berlian

Kualitas saha *tingkat kejernihan berlian* menika beda-beda, gumantung kaliyan pangangge susuk. Saking mapinten-pinten jinis susuk *berlian*, ingkang bedakaken *berlian* satunggal kaliyan *berlian* sanes saking *sisi* reginipun. Wonten ing padintenan *berlian* menika perkawis ingkang *mewah* tumrap tiyang *awam*. Awit saking menika *berlian* jarang kaangge kaliyan masarakat kangge susuk, amargi reginipun ingkang awis.

d. Susuk Wesi Kuning

Wujudipun susuk kuning menika sami kaliyan emas, ananging susuk menika wernipun langkung jene. Dhukun susuk angsal susuk wesi kuning menika lantaran *tirakat* ingkang dangu. Piyambakipun nglampahi satunggaling *ritual* kangge nyuwun susuk kasebut. Kathah ingkang pasang susuk wesi kuning menika kangge nyambut damel wonten ing *dunia perbesian*.

e. Susuk Bulu Perindu

Miturut ingkang gadhah susuk *bulu perindu*, wujuding bulu perindu

menika kados *kumis* kucing (sanes *kumis* kucing tetaneman). kasebut sami kaliyan wesi kuning ingkang gadhah kekiyatan inggil. Susuk menika *liar* manawi boten karawat kanthi sae. Saderengipun susuk kasebut kapasang, kedah kalerem rumiyin antawis 3-5 dinten supados langkung *jinak*. *Bulu perindu* menika saged dados babon, tegesipun saged nampi perkawis ingkang sae saha saged nampi perkawis ingkang boten sae.

f. Susuk Welut Putih

Susuk welut putih menika angsal mawi cara nyuwun dhateng Ratu Pantai Selatan mawi cara ritual tartamtu. Susuk menika paling kathah kaangge dening maling. Susuk menika gadhah paedah bilih nalika sampun kakepung dening tiyang kathah, saged medal kanthi tiyang ingkang ngepung kasebut pirsu, saged mlayu kados welut ingkang lunyu. Susuk menika caranipun mlebet dhateng badan kanthi cara dipundhahar.

g. Susuk Cacing Kanil

Susuk menika angsal kanthi cara nyuwun dhateng Ratu *Pantai Selatan* mawi cara ritual tartamtu. Saking mapinten-pinten susuk, susuk menika mapan wonten ing *level* ngandhap piyambak. Susuk menika asring kapasang dening tiyang ingkang cara pados rejeki kanthi cara *bersetubuh*. Susuk menika saged gadhah paedah kangge pematik *lawan jenis*. Manawi wonten tiyang ingkang gadhah ngelmu nginggil, mirsani tiyang ingkang pasang susuk cacing kanil saged *secara langsung*. Susuk cacing kanil menika gampang kamanungsan, tegesipun asring kapirsani dening tiyang ingkang gadhah seserepan ngelmu *mistik*.

Susuk menika mlebet dhateng badan manungsa kanthi cara kausap wonten ing badan saha ngangge pambiyantu japa mantra.

2. Wekdal Efektif Panganggening Susuk

Sasanesipun wulan Sura tumrap tiyang Jawi kangge tambahing ngelmu utawi kangge nglampahi perkawis ingkang *sakral*, tiyang Jawi ugi gadhah wekdal wulan Rajab ananging kangge pasang susuk. Wekdal menika karaos paling *efektif* kangge nambah kekiyatanipun saking susuk kasebut supados saged langkung inggil kekiyatanipun. Manawi tiyang ingkang mangretos pitunganipun mesthi pados wekdal kasebut kangge pasang susuk.

Sadaya susuk menika mesthi wonten wekdal ingkang susuk kasebut kekiyatanipun kirang, kirang menika tegesipun boten ical ananging mandhap kekiyatanipun. Sasanesipun susuk menika gadhah pantangan piyambak-piyambak, manawi wonten satunggaling tiyang ingkang *melanggar* satunggaling pantangan kasebut, susuk kasebut boten langsung ical saking badan ananging kekiyatanipun menika kirang. Awit saking menika bilih kekiyatan saking susuk ing badan menika kirang wonten cara kangge ngonduraken kekiyatan susuk kasebut. Caranipun menika kanthi cara *ritual*. *Ritual* menika awujud siram ngangge toya leri (toya *bekas* resesik uwos) utawi siram ngangge sekar setaman wekdalipun malam satunggal Sura utawi malam satunggal Syawal.

3. Ubarampe Susuk

Wonten ing panganggening susuk utawi mlebetipun susuk dhateng badan, dhukun susuk asring

ginakaken ubarampe supados ancasing saking panganggening susuk menika saged *maksimal*. Dhukun susuk menika nalika mlebetaken susuk wonten ing badan manungsa ginakaken ubarampe, tuladhanipun sekar telon wangi. Nalika panaliti menika pasang susuk wonten ing salah satunggaling dhukun wonten ing Kecamatan Nglegok menika, panaliti ugi kedah nyamektakaken sekar telon wangi.

Sekar telon wangi menika wonten tiga isinipun, inggih menika sekar kenanga, sekar mawar, saha sekar kanthil. Inggang sapisan menika sekar kenanga inggang tegesipun menapa kemawon inggang dados kekarepan utawi gegayuhan sageda kena utawi saged kasil. Sekar mawar tegesipun menapa kemawon samubarang inggang mapan wonten ing badan sageda *keluar* utawi medal saking badan. Inggang pungkasan menika sekar kanthil tegesipun menapa kemawon kekarepan utawi gegayuhan inggang dipunkajengaken sageda kumanthil wonten ing manah.

4. Kalangan Pangangge Susuk

Pangangge susuk menika kathah inggang ngangge susuk kangge nyengkuyung padamelanipun, kadosta tiyang inggang remen *sepak bola*, sopir, kuli *bangunan*, ugi wonten inggang dados *pembalap* ugi ngangge susuk. Dados kalangan inggang ngangge susuk saged kadudut saking kalangan kawula alit dumugi kalangan nginggil. Inggang kalangan inggil menika tuladhanipun para *pengusaha*, *artis*, saha *pekerja* inggang wonten ing *instansi*. Sadaya kalangan inggang ngangge susuk menika gadhah ancas piyambak-piyambak ngangge susukipun, langkung kathah susuk kaginakaken

kangge nambah kekiyatan amargi wonten ing papan panaliten menika kathah tiyang inggang nyambut damelipun *kasar* kadosta sopir saha kuli *bangunan*.

5. Prosesi Mlebeting Susuk

Kangge nglebetaken susuk menika betahaken piranti dhukun susuk. Dhukun susuk menika tiyang inggang gadhah ngelmu inggang langkung inggil tinimbang tiyang biasa. *Prosesi* mlebetipun susuk menika boten saged dipunpenggalih utawi boten saged dipunpersani kanthi permana. Prosesi mlebetipun susuk menika saged kawastanan *mistik*. Susuk inggang mlebet dhateng badan kausap wonten ing badan manungsa lajeng saged ical sanalika, perkawis menika saged kawastanan *magic*. Piranti mlebetipun susuk kasebut ngangge mantra tartamtu, saged awujud rapalan. Mantra inggang kawaos saking dhukun kasebat boten saged kawaos kanthi sora amargi mantra menika dados *privasi* saking dhukun kasebut. Prosesi menika kaperang dados 3, inggih menika:

a. Prosesi Saderengipun Pasang Susuk

Inggang wiwitan dhukun susuk nglampahi *prosesi* dedonga rumiyin konjuk Gusti Maha Agung. Ancasing dedonga menika supados anggenipun nglebetaken susuk sageda gancar. Dedonga kasebut ugi nyuwunaken dunga tumrap tiyang inggang badhe pasang susuk. Wonten ing ngajeng dhukun kasebut wonten saperangan sekar telon wangi. Sekar telon wangi dipunparingi dedonga, supados lantaran sekar telon kasebut gegayuhan saking tiyang inggang badhe pasang susuk sageda kasil.

b. Prosesi Nalika Pasang Susuk

Piranti mlebetipun susuk menika lumantar piranti sekar kanthil saha minyak susuk. Susuk emas menika kalebetaken wonten ing sekar kanthil lajeng kausap wonten ing badan. Wonten ingkang boten ngangge piranti sekar kanthil, perkawis menika gumantung kaliyan dhukun susuk piyambak-piyambak. Susuk menika kausap saha dhukun susuk menika maos japa mantra tartamtu. Wonten ingkang ngangge minyak susuk minangka sarana pambiyantu kangge mlebetipun susuk. Sasampunipun kausap susuk kasebut sampun ical saking cepengan dhukun saha sampun mlebet dhateng badan.

c. Prosesi Sasampunipun Pasang Susuk

Sasampunipun pasang susuk menika pangangge susuk kedah nglampahi *pantangan*-ipun saking dhukun supados susuk kasebut saged sampurna kerjanipun wonten ing badan. Pantangan awujud boten pareng ngonjuk toya degan sadanguning tigang dinten.

6. Pantangan Tumrap Pangangge Susuk

Pantangan panganggening susuk kaperang dados sakawan, inggih menika:

a. Pantangan sadanguning tigang dinten

Pangangge susuk nalika ngangge susuk boten angsal dhahar pisang, inggih menika pisang kepok. Ngengingi *pantangan* menika dados *privasi* saking dhukun susuk piyambak. Saben-saben dhukun susuk menika gadhah *pandangan* piyambak ngengingi ngelmu kejawen. *Pantangan* menika sadangunipun namung tigang dinten kemawon. Sabibaripun tigang dinten sampun *bebas* badhe dhahar menapa

kemawon, semanten ugi dhahar pisang kepok ugi kaparengaken.

b. Pantangan sadanguning satunggal minggu

Salajengipun pantangan ingkang dangunipun satunggal minggu, pantangan menika wujudipun dhaharan ingkang kedah dipuntebihi. Inggih kangge wonten ing pantangan seminggu menika boten angsal dhahar pisang emas, timun, *kecambah*, saha toya *kelapa*. Sadaya kasebut wejangan saking dhukun susuk. Panaliti ugi taksih dereng mangretos kening menapa boten angsal dhahar kasebut, amargi perkawis kasebut dados *privasi*-nipun saking dhukun susuk piyambak.

c. Pantangan sadanguning gesang

Wonten ing pantangan sadanguning gesang menika jinisipun pantangan beda-beda. Pangangge susuk menika ingkang boten kening dhahar *pisang* emas saha ron kelor. Pantangan pisang emas saha ron kelor sampun turun temurun. Pisang emas menika manawi dados satunggal kaliyan susuk menika, paedah susuk saged ical. Tiyang ingkang pasang susuk ugi boten mangretos kening menapa ingkang kedah dados sirikan pisang emas saha ron kelor.

d. Boten wonten pantangan

Susuk menika wonten ingkang boten wonten pantanganipun, gumantung kaliyan andharan saking dhukun susukipun. Dados perkawis menapa kemawon dipunparengaken, boten wonten pantangan ingkang awujud saking dhaharan utawi pantangan sanes. *Secara umum* menika pantangan gumantung saking dhukun susuk piyambak-piyambak, amargi

saben tiyang menika gadhah kekiyatan badan ingkang beda-beda. Sanajan nalika pasang susuk ngangge dhukun susuk ingkang sami, saben-saben tiyang ingkang pasang susuk menika saged beda-beda pantanganipun, gumantung badanipun pangangge susuk kasebut.

7. Paedah Panganggening Susuk

Paedah panganggening susuk menika kaperang dados tiga, inggih menika:

a. Paedah susuk minangka Pengobatan

Pengobatan wonten ing bab menika minangka salah satunggaling cara supados badan ingkang karaos kirang rosa dados rosa, saged nambah kekiyatan nalika badan menika *sakit*. Wonten ing padintenan susuk saged kangge *pengobatan*. Bedanipun menika ketingal nalika saderengipun pasang saha sasampunipun. Saderengipun pasang susuk menika langkung gampil sayah saha gampil keju badan ingkang gerah. Sasampunipun pasang badan ingkang gerah saestu langkung kiyat saha boten gampil sayah. Tiyang ingkang ngangge susuk menika ugi boten mangretos susuk kasebut saestu saged damel langkung kiyat.

b. Paedah Susuk Minangka Tambahing Kekiyatan

Wonten ing bab susuk minangka tambahing kekiyatan tegesipun susuk minangka sarana tambahing kekiyatan saking badan ingkang saras lajeng katambahi susuk supados langkung tikel kekiyatanipun. Bab menika beda kaliyan susuk ingkang dados *pengobatan*. *Pengobatan* menika saking badan ingkang *sakit* kasusuk supados saras saha kiyat kangge menapa kemawon, ananging ing bab menika saking badan *sehat* supados

langkung kiyat utawi tikel kiyatipun. Susuk supados kiyat menika jumbuh kaliyan panaliti ingkang pasang susuk supados kekiyatanipun nambah.

c. Paedah Susuk Minangka Pengasih

Susuk minangka pengasih menika nedahaken bilih susuk menika kangge narik kawigatosan tiyang sanes. Susuk menika kaangge dening tiyang nalika badhe ngadepi tiyang. Tiyang ingkang kaadhep menika saged langkung tresna, langkung narik kawigatosan, saha tiyangipun langkung gumati. pengasih menika kangge narik kawigatosan dening tiyang sanes. Wonten ing bab menika narik kawigatosaning tiyang estri. Tiyang estri ingkang dipunremeni menika kersa dening tiyang ingkang pasang susuk sanajan rumiyin menika *cuek*. Miturut dhukun susuk, susuk pengasih saged ngrubah *aura* satunggaling tiyang. Panganggening susuk pengasih menika saged ngewahi *aura* satunggaling tiyang.

8. Pamanggih Masarakat Ngengingi Kawontenan Susuk

Kangge jangkeping panaliten, panliti menika nyuwun pirsaa masarakat tumrap kawontenan susuk wonten ing pagesangan masarakat. Susuk menika saestu wonten ing pagesangan masarakat. Awit saking menika panaliti nyuwun pirsaa dhateng *tokoh* masarakat ingkang gadhah seserepan inggil magepokan kaliyan panaliten.

a. Tokoh Agami Islam

Salah satunggaling tiyang ngandharaken bilih pitados kaliyan kawontenan susuk. Ananing piyambakipun menika paring wejangan bilih sadaya kekiyatan

manungsa menika saking Allah SWT. Manungsa manawi gadhah kekiyatan, piyambakipun langkung cedhak kaliyan Allah SWT. Manungsa menika kedah emut bilih kekiyatan menika minangka titipan saking Allah SWT saha sadaya kekiyatan boten wonten ingkang nandhingi kekiyatan saking Allah SWT. Sejatosipun susuk minangka sarana tambahing kekiyatan, ananing kekiyatan menika saking Allah SWT. Manungsa boten kenging pitados kaliyan susuk amargi saged dadosaken manungsa *musryik*. Tiyang Islam manawi pasang susuk menika *hukum*-ipun makruh.

b. Tokoh Agami Kristen

Salah satunggaling tokoh ggami Kristen ngandharaken bilih tiyang Kristen boten angsal ngangge susuk, amargi susuk menika mlebet *kuasa setan*. Awit saking menika boten kaparengaken nggaduh kalih kapitadosan inggih menika kapitadosan *kuasa setan* saha kapitadosan *kuasa* Allah. Tiyang Kristen menika boten kaparengaken *mengIllahkan kekuasaan* sanes sanesipun *kuasa* Allah. Tiyang ingkang ngangge susuk menika boten trep kaliyan ajaran Al-Kitab ingkang dipunangge. Manawi wonten tiyang Kristen ingkang ngangge susuk menika kedah dipunemotaken bilih perkawis kasebut boten jumbuh kaliyan Al-Kitab.

c. Tokoh Agami Katholik

Sasanipun saking agami Islam saha Kristen, ugi wonten pamanggih saking tokoh agami Katholik kangge jejangkeping panaliten. Wonten ing salebeting agami Katholik menika manawi ngangge susuk menika *hukum*-ipun *dosa*. Perkawis kasebut

boten trep kaliyan ajaram *iman* saking agami Katholik piyambak. Manungsa menika sampun pikantuk *qodrat* ingkang sae, awit saking menika bilih wonten ingkang pasang susuk, perkawis kasebut melanggar *qodrat*. Manungsa sampun angsal *nikmat* ingkang sae, awujud badan ingkang jangkep saha saged maneka warna panganggenipun. Bilih manungsa ngangge susuk menika boten saged katampi dening agami Katholik. Manungsa boten angsal nglanggar *qodrat* saking Gusti Maha Agung. *Qodrat* manungsa menika kedah dipunangge sasaenipun, boten kenging nambahi saha ngirangi pinaringan saking Gusti Maha Agung.

d. Budayawan

Kathah ingkang pitados kaliyan kawontenan susuk salah satunggaling menika *budayawan*. Susuk wonten ing pagesangan masarakat menika kados kabudayan ingkang misuwur saha ngrembaka saking wekdal saha wekdal salajengipun. Susuk menika dados samubarang ingkang gadhah kekiyatan saking satunggaling tiyang. Susuk menika dados samubarang piyandel. Wonten ing bab menika, piyandel tegesipun satunggaling ngelmu ing dipungadhahi satunggaling tiyang ingkang saged medalaken *jiwa percaya diri* bilih piyambakipun gadhah satunggaling kekiyatan ingkang linuwih utawi daya linuwih. Wonten ing bab piyandel menika kaperang dados kalih, inggih menika piyandel ingkang awujud samubarang ingkang sinebut jimat (tuladhanipun akik saha keris), salajengipun piyandel awujud japa mantra. Manawi susuk menika kalebet kekalihipun amargi susuk

menika awujud samubarang ingkang nalika nglebetaken menika ginakaken japa mantra tartamtu. Dados susuk menika satunggaling kabudayan ingkang dipungadhahi dening masarakat minangka kekiyatan ingkang saged nambah *percaya diri* satunggaling tiyang.

e. Masarakat Pangangge Susuk

Susuk menika sampun ngrembaka wonten ing tlatah Kabupaten Blitar. Susuk minangka sarana panyengkuyung padamelan. Susuk menika dipunpitadosi dening masarakat amargi wonten paedahipun. Paedah menika awujud wonten bedanipun antawis saderengipun ngangge saha sasampunipun ngangge. Susuk menika dados perkawis biasa tumrap tiyang ingkang remen kaliyan perkawis *mistik*. Pangangge susuk kathah ingkang sampun buktikaken kekiyatan saking susuk. Awit saking menika pangangge susuk boten namung masang satunggal susuk kemawon, ananging mapinten-pinten susuk ingkang mapan wonten badan. Susuk kasebut saged maneka warna panganggenipun saha kabetahan saking pangangge susuk piyambak.

D. Panutup

1. Dudutan

Adhedhasar panaliten ingkang sampun kalampahan kanthi irah-irahan “Kabudayan Panganggening Susuk Wonten Ing Masarakat Kecamatan Nglegok, Kabupaten Blitar”, saged dipunpendhet dudutan ingkang badhe kaandharaken wonten ing ngandhap menika:

a. Wujuding susuk menika wonten kalih jinisipun inggih menika susuk alit saha susuk ageng. Susuk ageng menika tuladhanipun kikir,

linggis, waja, pacul, kayu, saha gotri. Ingkang kalebet susuk alit inggih menika emas, *intan*, *berlian*, *mutiara*, saha sato kewan sumber ilen. Wonten ing panaliten menika ingkang kapanggihaken panganggening susuk saking emas saha *intan*. Sasanesipun susuk ingkang tumbas kadosta emas saha intan, ugi wonten ingkang nyuwun dhumateng Ratu *Pantai Selatan*. Susuk ingkang nyuwun menika kadosta welut putih, wesi kuning, bulu perindu, saha cacing kanil.

Lajeng kalangan tiyang ingkang ngangge susuk menika sadaya kalangan. Wonten ing panaliten dipunpanggihi tiyang ingkang ngangge susuk menika *siswa* ing pawiyatan, lajeng buruh tani, paraga bal, lajeng wonten *sopir*, *pembalap motor*, kuli *bangunan*, pamegas rikma, saha *swastawan*.

b. *Prosesi* mlebetipun susuk ngangge ubarampe sekar telon wangi, ingkang wosipun saking sekar telon wangi inggih menika sekar kanthil, sekar mawar, saha sekar kenanga. Susuk kalebetaken wonten ing *pori-pori kulit* saha ngginakaken japa mantra tartamtu. Perkawis menika *mistik* amargi boten saged dipunpenggalih dening *akal sehat* manungsa.

c. Pantangan panganggening susuk wonten ing panaliten menika maneka warna, gumantung dening andharan saking dhukun susuk piyambak. Wonten pantangan susuk ingkang sadanguning tigang dinten, lajeng sadanguning satunggal minggu, lajeng sadanguning gesang, saha wonten ingkang boten gadhah pantangan. Pantangan saben tiyang menika beda-beda, pantangan

menika awujud boten angsal dhahar dhaharan tartamtu.

d. Paedah panganggening susuk menika maneka warna, wonten ing panaliten menika kapanggihaken tigang werni paedah inggih menika susuk kangge *pengobatan*, lajeng kangge tambahing kekiyatan, saha susuk kangge pengasih.

e. Salajengipun pamanggih masarakat menika maneka warna saking agami Islam, Kristen, saha katholik menika beda-beda. Wonten ing agami Islam menika boten wonten *hukum*-ipun, lajeng salebeting agami Kristen saha Katholik boten kaparengaken amargi perkawis ngangge susuk menika boten trep kaliyan *ajaran* Al-Kitab. Wonten malih pamanggih masarakat inggih menika budayawan, bilih susuk menika kados kabudayan ingkang ngrembaka, dados kabudayan piyandel. Pamanggih sanes saking pangangge susuk piyambak, bilih susuk menika satunggaling kabudayan ingkang ngrembaka. Kabudayan panganggening susuk menika biasa katindakaken amargi taksih wonten tiyang ingkang saged pasang susuk saha kathahipun tiyang ingkang ngangge susuk.

2. Implikasi

Asiling panaliten menika kangge nggambaraken kabudayan susuk ingkang wonten ing Kecamatan Nglegok, Kabupaten Blitar. Panaliten menika ngandharaken kalangan masarakat ingkang ngangge susuk, *prosesi* nalika pasang susuk, pantangan tumrap tiyang ingkang ngangge susuk, paedah panganggening susuk, saha pamanggih masarakat ngengingi kawontenan susuk. Masarakat kathah

ingkang pitados kaliyan kawontenan susuk wonten ing padintenan amargi sampun mbuktikaken piyambak bilih susuk kasebut gadhah paedah kangge panyengkuyung pagesangan. Kabudayan susuk menika ngrembaka awit taksih kathahipun tiyang ingkang ngangge susuk saha tiyang ingkang saged pasang susuk utawi kawastan dhukun susuk.

3. Pamrayogi

Asiling panaliten ingkang sampun kalampahan menika tebih saking tembung kasampurnan, amargi panaliten menika temtunipun winatesipun tiyang kersa paring seserepan ngengingi susuk. Kathah tiyang ingkang boten kersa dipunwawancara, awit saking menika wonten ing panaliten salajengipun supados pados tiyang ingkang kersa dipunwawancara saha cacahipun ingkang langkung kathah. Wonten ing bab sanes panaliten menika taksih enggal saha awis-awis karembag wonten ing panaliten saha saged ngandharaken kabudayan ingkang tuwuh wonten ing Kecamatan Nglegok mliginipun saha Kabupaten Blitar *umum*-ipun.

Kapustakan

- Arikunto, Suharsimi. 1990. *Manajemen Penelitian*. Jakarta: Rineka Cipta.
- _____. 1985. *Prosedur Penelitian Suatu Pendekatan Praktik*. Yogyakarta: Bina Aksara.
- Endraswara, Suwardi. 2006. *Metodologi Penelitian Kebudayaan*. Yogyakarta: Gadjah Mada University Press.

- _____. 2010. *Folklor Jawa Macam, Bentuk, dan Nilainya*. Jakarta: Penaku.
- _____. 2006. *Mistik Kejawen Sinkretisme, Symbolisme dan Sufisme dalam Budaya Spiritual Jawa*. Yogyakarta: Narasa.
- Fitrianto, Dian. 2015. *Skripsi S1. Piwulang Laku 41 Dina Wonten Ing Paguyuban Ilmuning Gusti Desa Wiro, Bayat, Klaten*. Program Studi Pendidikan Bahasa Jawa, Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah, FBS-UNY.
- Huda, M. Dimiyati. 2008. *Disertasi S3. Mitos dan Refleksi Budaya Pemahaman Masyarakat Terhadap Paranormal (Kajian Realitas Sosial Dalam Era Perubahan dan Perkembangan Masyarakat Islam Jawa)*. Progam Pascasarjana, Universitas Merdeka Malang.
- James, Danandjaja. 1986. *Folklor Indonesia*. Jakarta: PT. Pustaka Grafitipres.
- Koentjaraningrat. 1990. *Pengantar Ilmu Antropologi*. Jakarta: PT. Rineka Cipta.
- _____. 2009. *Pengantar Ilmu Antropologi*. Jakarta: PT. Rineka Cipta.
- Muhadjir, Noeng. 2000. *Metodologi Penelitian Kualitatif*. Yogyakarta: Rake Sarasin.
- Moleong, Lexi J. 2011. *Metodologi Penelitian Kualitatif*. Bandung: PT. Remaja Rosdakarya.
- Poerwadarminta, W. J. S. 1939. *Baoesastra Djawa*. Batavia: J.B Wolters' Uitgevers-Maatschappij N. V.
- Sugiyono. 2015. *Metode Penelitian Kuantitatif, Kualitatif, dan R&D*. Bandung: Alfabeta.
- Sukardi. 2006. *Penelitian Kualitatif-Naturalistik Dalam Pendidikan*. Yogyakarta: Usaha Keluarga.
- Yana. 2012. *Falsafah dan Pandangan Hidup Orang Jawa*. Yogyakarta: Bintang Cemerlang.